מאי לאו אסון ממש לא דין אסון איכא דאמרי איתיביה רבי יוחנן לר"ל [1]ולא יהיה אסון ענוש יענש מאי לאו דין אסון לא אסון ממש אמר רבא ומי איכא למ"ד חייבי מיתות שוגגין חייבים והא תנא [ט]דבי חזקיה [א]מכה אדם ומכה בהמה מה מכה בהמה לא חילקת בו בין בשוגג בין במזיד בין מתכוין לשאין מתכוין בין דרך ירידה לדרך עלייה לפוטרו ממון אלא לחייבו ממון אף מכה אדם לא תחלוק בו בין בשוגג בין במזיד בין מתכוין לשאין מתכוין בין דרך ירידה לדרך עלייה לחייבו ממון אלא לפוטרו ממון אלא כי אתא רבין אמר [ב]חייבי מיתות שוגגין כולי עלמא לא פליגי דפטורין כי פליגי בחייבי מלקות שוגגין ודבר אחר [ג]רבי יוחנן אמר חייב חייבי מיתות איתקוש חייבי מלקיות לא איתקוש ריש לקיש אמר פטור בפירוש ריבתה תורה חייבי מלקיות כחייבי מיתות היכן ריבתה תורה [י]אמר אביי אתיא [2]רשע [3]רשע רבא אמר אתיא מכה מכה אמר ליה רב פפא לרבא [ד]הי מכה אילימא [4]ומכה בהמה ישלמנה ומכה אדם יומת האי בקטלא כתיב אלא האי מכה [5]מכה נפש בהמה ישלמנה נפש תחת נפש וסמיך ליה [6]ואיש כי יתן מום בעמיתו [7][כאשר עשה כן יעשה לו] והאי לאו מכה היא אנן הכאה הכאה קאמרינן והא כי כתיב בחובל בחבירו הוא דכתיב וחובל בחבירו בר תשלומין הוא אם אינו ענין להכאה שיש בה שוה פרוטה [ה]תנהו ענין להכאה שאין בה שוה פרוטה

סוף

מאי לאו אסון ממש. אם לא מתה האשה יענש הנוגף בדמי ולדות הא אם מתה לא יענש ואפי' לא התרו בו וקשיא לר' יוחנן: **לא דין אסון.** הכי קאמר קרא אם אין משפט מות לנוגף כגון שלא מתה האשה או מתה ולא התרו בו ענוש יענש: **מכה אדם ומכה בהמה.** מכה בהמה ישלמנה ומכה אדם לא ישלם אלא יומת הקיש פטור ממון דמכה אדם לחיוב ממון דמכה בהמה מה מכה בהמה אין לך בו חילוק [ה]לחיוב אף מכה אדם אין לך בו חילוק [ו]לפטור. מכה בהמה לעולם חייב דאמרי' בב"ק (דף כו:) פצע תחת פצע[ז] לחייב על השוגג כמזיד ואונס כרצון: **שאין מתכוין.** אין בו חיוב מיתה באדם: **דרך עלייה.** שהכהו בהגבהת ידו או שמתכו בחרבו מלמטה למעלה: **בין דרך ירידה לדרך עלייה.** משום דגבי גלות דהורג בשוגג איכא חילוק בין דרך ירידה לדרך עלייה כדאמרי' במכות (דף ז:) כל שבדרך ירידתו גולה דכתיב[ח] ויפל עליו עד שיפול כדרך נפילה: **כולי עלמא לא פליגי דפטור.** מדתנא דבי חזקיה: **חייבי מיתות איתקוש.** למכה בהמה: **אתיא רשע רשע.** נאמר בחייבי מיתות אשר הוא רשע למות ונאמר בחייבי מלקות והיה אם בן הכות הרשע: **רבא אמר אתיא מכה מכה.** דמלקות נמי איתקוש למכה בהמה ולאו מגזרה שוה דחייבי מיתות ילפינן: **ואיש כי יתן מום בעמיתו כאשר עשה כן יעשה לו.** והאי יעשה לו מלקות קאמר. ולקמן פריך והא חובל בחבירו בתשלומין ולא מלקות: **והאי.** מלקות לאו מכה כתיב אלא כי יתן מום ומאי אתיא מכה מכה דקאמר רבא: **הכאה הכאה קאמרינן.** ומום ע"י הכאה הוא ניתן: **וחובל בחבירו בר תשלומין הוא.** והיכי מוקמת ליה את במלקות ופטור ממון: **אם אינו ענין.** האי קרא: **להכאה שיש בה שוה פרוטה.** ולתשלומין דהא מקרא דבתריה ילפינן דכתיב ביה כן ינתן בו דבר הניתן מיד ליד: **תנהו ענין.** להאי כן יעשה לו: **להכאה שאין בה שוה פרוטה.** ולמלקות ואיתקיש למכה בהמה שלא תחלוק בו:

סוף

מאי לאו אסון ממש. אע"ג דסיפיה דקרא דאם אסון יהיה ע"כ היינו דין אסון כדכתיב ונתת נפש וגו' מ"מ לא יהיה אסון הוה משמע ליה אסון ממש אי נמי אם אסון יהיה נמי בעי למימר דהוי אסון ממש ודריש ונתת נפש וגו' היינו ממון: **ומי איכא למאן** דאמר חייבי מיתות שוגגין חייבין והא תנא דבי חזקיה וכו'. וא"ת והא אמרינן בפ' הנשרפין (סנהדרין עט: ושם) תנא דבי חזקיה מפקא מדרבי ומפקא מדרבנן אלמא פליגי תנאי אתנא דבי חזקיה וי"ל דלענין ממון אחר אית להו לכולהו היקישא דתנא דבי חזקיה ולא פליגי עליה [ט]אלא במאי דקתני בין מתכוין לשאינו מתכוין דמשמע בין מתכוין להרוג האשה בין אין מתכוין להורגה אלא להרוג את חברו והרגה דבכל ענין פטור מדמי האשה דלענין ממון אחר ככר תנא דלא תחלוק בין שוגג בין מזיד והיינו דמפקא מדרבי ומדרבנן דלר' נתכוין להרוג את זה והרג את זה חייב ממון ולרבנן חייב מיתה ולתנא דבי חזקיה פטור ממיתה וממון אבל קשה לרבינו יצחק דבריש הנחנקין (שם פד:) אמרינן הניחא למאן דאית ליה דתנא דבי חזקיה אבל למאן דלית ליה כו' משמע דאיכא תנא דפליג ואומר רבינו יצחק דהיינו רבי חגא מדרומא דאייתי מתניתא בידיה כדאמרינן בפרק שור שנגח ארבעה וחמשה (ב"ק מג. ושם) דשני אנשים כי נתכוונו זה לזה אע"פ שיש אסון באשה יענשו בדמי ולדות אלמא לית ליה היקישא דבין שוגג למזיד והא דקאמר מי איכא למאן דאמר כו' היינו משום דתנא דבי חזקיה עיקר שהיה שונה ברייתות של רבי חייא שהיה אביו כדמוכח בסוף פרק הבא על יבמתו (יבמות סה:) והן עיקר ומותבינן תיובתא מינייהו ולרשב"א נראה דמשום הכי קא פריך ליה מתנא דבי חזקיה משום דרבי יוחנן מוקי מתניתין (לעיל לג:) בשלא התרו בו וקתני סיפא דחייבי מיתות פטורין [י]א"כ מתני' סברה דחייבי מיתות שוגגין פטורין דאי סיפא מיירי בשהתרו בו ליפלוג בחייבי מלקיות גופייהו והוה מצי למיפרך ממתני' אלא דלא מצי למיפרך אלא מדיוקא ולהכי פריך ליה מתנא דבי חזקיה ומתניתין סמיך ולפי זה מצינן למימר דמפקא מדרבי ורבנן בכולה מילתא ועוד אומר רשב"א דר' ישמעאל בנו של רבי יוחנן בן ברוקה לקמן בפירקין (דף לו:) [כ]הוא תנא דלית ליה דתנא דבי חזקיה וצריך לומר דלתנא דבי חזקיה לא יהיה אסון היינו אסון ממש וקרא דאם אסון יהיה היינו דין אסון כגון שנתכוין לאשה דאם לא נתכוין לה פטור ממיתה וממון ולתנא דבי חזקיה א"נ לא קאי קרא דאסון אאשה אלא אחברו שנתכוין לו ולא איירי קרא שנתכוין להרוג את זה והרג את זה וכפ' הנשרפין דדייק לר"ש דפטר נתכוין להרוג את זה והרג את זה היכי מפרש קראי הוה מצי למימר כדפרישית אלא אליבא דר"ח דאמר קראי בנתכוין להרוג את זה והרג את זה דייק: **אף** מכה אדם לא תחלוק בו כו'. וקרא דלא יהיה אסון דאשמעינן דלא ישלם דמי ולדות בהדי מיתה והא נמי דדרשינן בשילהי פרק כילד הרגל (ב"ק כו.) עליו ולא על האדם דלא תשקול מיניה ממונא ותקטליה על הבליעה לחוד וקרא דלא תקחו דדרשינן מיניה דלא תשקול ממונא מיניה ונפטריה אצטריכו כולהו דלא מצי למילף מהיקישא דתנא דבי חזקיה כדפירש בקונטרס לקמן (דף לח.) דממכה בהמה לא מצי למילף פטור ממון דאדרבה חיוב היה לו למילף דמכה בהמה חייב להכי אצטריך למכתב כולהו והכי ילפינן מה מכה בהמה לא חלקת במה שכתוב בו דהיינו חיוב דבכל ענין חייב אף מכה אדם כל עניני פטור ממון שכתוב בו לא תחלוק בין שוגג בין מזיד ובין דרך עלייה לדרך ירידה ושוגג למזיד היינו ממון אחר בהדי מיתה ודרך עלייה וירידה בכל ענין לא תשקול ממונא מיניה ונפטריה כדאמרינן לקמן ומתכוין לשאין מתכוין לענין דמי האשה: **רבא** אמר אתיא מכה מכה. תימה לרבא לית ליה הכא גזרה שוה דרשע רשע וכן ר' יוחנן ולקמן (דף לז.) נמי מצרכינן חד קרא למיתה וממון וחד למלקות וממון ולא ילפינן מלקות וממון ממיתה וממון בגזרה שוה דרשע רשע וסתמא דהש"ס דריש ליה בפ"ק דמכות (דף ה:) גבי אין עדים זוממין נהרגין עד שיגמר הדין על פיהן דאמרינן חייבי מלקיות מנין אתיא רשע רשע וברייתא נמי איכא בכ"פ אחד דיני ממונות (סנהדרין לג: ושם) גבי דיני נפשות מחזירין לזכות אבל לא לחובה דאמרינן חייבי מלקיות מנין אתיא רשע רשע תניא נמי הכי כו' ור' יהודה נמי דריש ליה בהחובל (ב"ק פו: ושם) גבי וכן היה ר"י פוטרו פירוש את הסומא מחייבי גליות ומחייבי מלקיות ומחייבי מיתות ב"ד וגמר התם חייבי מיתות ב"ד מרוצח רוצח וחייבי מלקיות אתיא רשע רשע ורבנן דפליגי עליה התם לאו משום דלית להו רשע רשע אלא משום דמחייבי ליה כחייבי מיתות ב"ד וי"ל דרבא ור' יוחנן אית להו [ל]בכ"מ גז"ש דרשע רשע בדבר שהוא בגוף המלקות אבל הכא לענין פטור ממון שהוא עם המלקות וכן לקמן לא ילפינן רשע רשע וטעמא משום דקרא מוכח דרשע כתיב לענין מלקות והיה אם בן הכות הרשע והא דדריש מכה מכה משום דמכה גבי תשלומין כתיב שנאמר מכה בהמה ישלמנה ואביי אית ליה גזרה שוה דרשע רשע בכ"מ וסוגיא דלקמן כרבא ודלא כאביי ואביי מוקי קרא במיתה ומלקות כר"מ דלמלקות וממון לא צריך קרא דאתיא רשע רשע ואם תאמר ר' יוחנן אמאי לא דריש מכה מכה הא ברייתא היא בריש החובל (שם פג: ושם) וי"ל דסבר כאידך תנאי דהתם דלא דרשי מכה מכה אלא ילפי מאידך קראי דלאו עין תחת עין ממש: **וכתיב** ואיש כי יתן מום וגו'. אית דגרסי וסמיך ליה ולא מגזרה שוה יליף אלא מסמוכין וכן משמע קצת מדשביק קרא דמכה בהמה ישלמנה ונקיט קרא אחרינא ומיהו מדפריך בריש החובל (שם פג:) מאי חזית דילפת ממכה בהמה נילף ממכה אדם משמע דגזרה שוה הוא והא דהדר ביה מקרא קמא משום דאיצטריך למהדר ממכה אדם ולאתויי כי יתן מום בעמיתו הדר ביה נמי ממכה בהמה ישלמנה ומייתי מכה נפש בהמה דסמיך ליה אי נמי משום דאיצטריך קרא קמא לכדתנא דבי חזקיה ולמאן דלית ליה נמי איצטריך מה מכה בהמה לרפואה פטור אף מכה אדם כו' כדאמרינן בריש החובל (סנהדרין פד: ושם):

אם

עין משפט נר מצוה

מ א ב מיי' פ"א מהל' נערה בתולה הל' יג ופ"ד מהל' חובל הל' ו סמג עשין ע טוש"ע ח"מ סי' תכג סעיף ד:

מא ג מיי' פ"א מהל' נערה בתולה הל' יא ופ"ג מהל' גניבה הל' א סמג עשין נד:

מב ד מיי' פ"ד מהל' חובל הל' ט ופ"ה הל' ג סמג עשין ע טוש"ע ח"מ סי' תכ סעי' ג:

◆

תוספות רי"ד

א"ר ומי איכא למ"ד חייבי מיתות שוגגין חייבין והתנא דבי חזקי' מכה אדם ומכה בהמה ישלמנה מה מכה בהמה לא חלקת בה בין בשוגג בין במזיד בין מתכוין לאינו מתכוין בין דרך ירידה לדרך עלייה לפוטרו ממון אלא לחייבו ממון אף מכה אדם לא חלקת בו בין שוגג למזיד בין מתכוין לא"מ בין דרך ירידה לד"ע לחייבו ממון אלא לפוטרו ממון. פי' המורה (מכה אדם) מכה בהמה ישלמנה ומכה אדם לא ישלם אלא יומת הקיש פטור ממון דמכה אדם לחיוב ממון דמכה בהמה. מה מכה בהמה אין לך בו חילוק לפטור מלשלם דארם מועד לעולם בין ער ובין ישן בין שוגג בין מזיד אף מכה אדם אין לך בו חילוק לחיובא ומכה בהמה לעולם חייב דאמרי' בב"ק פצע תחת פצע לחייב השוגג כמזיד ואונס כרצון פי' שאין מתכוין אין בו חיוב מיתה באדם פי' דרך עלי' שהכהו בהגבהת ידו או בחרבו ממטה למעלה פי' בין דרך עליה וכו' משום דגבי גלות דהורג בשוגג איכא חילוק בין דרך ירידה לדרך עלייה. כדאמרי' במס' מכות כל שבדרך ירידתו גולה דכתיב ויפל עליו עד שיפול בדרך נפילה: אלא כי אתא רבין אמר ח"מ שוגגין דכ"ע לא פליגי דפטירי פי' מדתנא דבי חזקי' כי פליגי בחייבי מלקות שוגגים וד"א ר"י אמר חייבי מיתות איתקוש [וחייבי מלקות לא איתקוש] ור"ל אמר פטור בפירוש רבתה תורה חייבי מלקות כחייבי מיתות היכן ריבתה אביי אמר רשע רשע פי' נאמר בחייבי מיתות אשר הוא רשע למות ונאמר בח"מ והי' אם בן הכות הרשע. רבא אמר אתיא מכה מכה פי' דחייבי מלקות נמי איתקש למכה בהמה ולא מג"ש דח"מ ילפינן וקי"ל כר"י:

מסורת הש"ס

א) לקמן לח. ב"ק לה. סנהדרין עט: פד:, ב) [סנהדרין י. וש"נ], ג) ב"ק פג:, ד) [רש"ל], ה) פ"א לפטור. רש"ל, ו) פ"א לחיוב. רש"ל, ז) [שמות כא], ח) [במדבר לה], ט) [וטעמא דרבי דדריש ונתת וגו' ממון ורבנן דרשי נפש ממש ולהכי לא מצי לאוקמי היקשא לאין מתכוין אבל לענין שוגג ומזיד כולהו אית להו היקשא. תו"י], י) [ועיין לקמן תוס' לח. ד"ה אבל סיפא], כ) ובפ' קמא דסנהדרין דקאמר מ"ש דר' ישמעאל דאמר מלקות בכ"ג אביי אמר אתיא רשע רשע רבא אמר מלקות תחת מיתה עומדת לא תימא דלית ליה כו' אלא תימא דל"ל כדאמר בפ"ק דמכות גבי ואין משלשין במכות וגבי מחזירים לזכות לא בעי למימר דהתם מיתה עומדת דשאני במיתה דוקא משום דכתיב ושפטו העדה והצילו. תו"י עה"ג,

◆

תורה אור השלם

1. וְכִי יִנָּצוּ אֲנָשִׁים וְנָגְפוּ אִשָּׁה הָרָה וְיָצְאוּ יְלָדֶיהָ וְלֹא יִהְיֶה אָסוֹן עָנוֹשׁ יֵעָנֵשׁ כַּאֲשֶׁר יָשִׁית עָלָיו בַּעַל הָאִשָּׁה וְנָתַן בִּפְלִלִים: שמות כא כב
2. וְלֹא תִקְחוּ כֹפֶר לְנֶפֶשׁ רֹצֵחַ אֲשֶׁר הוּא רָשָׁע לָמוּת כִּי מוֹת יוּמָת: במדבר לה לא
3. וְהָיָה אִם בִּן הַכּוֹת הָרָשָׁע וְהִפִּילוֹ הַשֹּׁפֵט וְהִכָּהוּ לְפָנָיו כְּדֵי רִשְׁעָתוֹ בְּמִסְפָּר: דברים כה ב
4. וּמַכֵּה בְהֵמָה יְשַׁלְּמֶנָּה וּמַכֵּה אָדָם יוּמָת: ויקרא כד כא
5. וּמַכֵּה נֶפֶשׁ בְּהֵמָה יְשַׁלְּמֶנָּה נֶפֶשׁ תַּחַת נָפֶשׁ: ויקרא כד יח
6. וְאִישׁ כִּי יִתֵּן מוּם בַּעֲמִיתוֹ כַּאֲשֶׁר עָשָׂה כֵּן יֵעָשֶׂה לּוֹ: ויקרא כד יט

◆

גליון הש"ס

תוס' ד"ה ומי איכא וכו' א"כ מתני' סברה. לעין זה בכ"מ דף ח ע"ב תוס' ד"ה מנהג למודיה:

◆

מוסף רש"י

והא תני דבי חזקיה מכה אדם ומכה בהמה וגו'. ראה לקמן לח א. האי בקטלא כתיב. ותשלומין לין שם (ב"ק פג:). הכאה הכאה קאמרינן. אע"ג דקראי לא דמו גמרינן גזרה שוה כדתני דבי ר' ישמעאל ושב הכהן ובא הכהן, ומכה אדם דקתני הכי הכלה הוא דקאמר ומכי יתן מום גמר, דמום ע"י הכאה בא (שם).